

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PE TRASEUL CANALULUI DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ

Traseul Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost cercetat din punct de vedere arheologic mai întâi în toamna anului 1949 și apoi în luna Decembrie a aceluiaș an.

În regiunea Canalului cercetările arheologice din primăvara anului 1950 s'au făcut în două etape:

I. În cursul lunii Februarie 1950 s'au făcut recunoașteri de suprafață pe toată lungimea Canalului, dela Cernavodă până la Capul Midia.

II. La sfârșitul primăverii s'au efectuat sondajii la Năvodari și Poarta Albă.

I

Până la data de 27 Aprilie au fost identificate următoarele puncte arheologice:

Ceva mai spre Sud de așezarea neolitică dela Cernavodă, în niște rupturi ale malului s'au descoperit ultimele resturi ale unui schelet omenesc, care fusese înhumat în poziție chircită. În mal se mai păstrau doar o parte dintre oasele craniului și fragmente din oasele lungi. După modul de conservare al oaselor, după poziția scheletului și prin asociere cu mormintele descoperite mai de mult în apropierea lui, credem că aparține culturii materiale Gumelnița.

Lângă Cernavodă se înalță un platou. Din malurile gropilor care se găsesc pe acest platou s'au adunat mai multe categorii de fragmente ceramice. Unele aparțin culturii materiale de tip Gumelnița, altele probabil epocii Latène și în sfârșit cele mai importante sunt fragmentele ce aparțin culturii materiale Bolan A.

Aproape de locul depe care s'au cules cioburile, dintr'un mal s'a scos un topor-ciocan masiv (21 cm lungime), lucrat din rocă vulcanică. Instrumentul descoperit este neterminat. Toate fețele sunt șlefuite lipsindu-i doar gaura de înmănușare. Toporul acesta aparține deasemenea epocii neolitice.

Cercetând suprafața podișului în preajma capătului dobrogean al podului dela Cernavodă s'au găsit mai mult fragmente ceramice care aparțin culturii materiale de tip Gumelnița.

Mai spre Sud, s'au cules rare fragmente caracteristice pentru

epoca Hallstatt. Menționăm un fragment din marginea canelată oblic a unei străchini din lut ars.

Cetatea Pătului — Castrul nr. 1. La suprafață în interiorul castrului s'au descoperit numeroase fragmente ceramice, care după formă și ornamentare aparțin epocii ocupației bizantine.

Lângă biserica satului Cochirleni se află un capitel din marmoră lucrat cu grijă. După afirmațiile localnicilor provine dela Axiopolis.

Lângă locul în care se întâlnesc cele două valuri (cel de piatră și cel de pământ), în dreptul com. Saligny, se află castrul nr. IV (Gr. Tocilescu). La suprafața terenului, în interiorul fortificației s'au descoperit numeroase fragmente ceramice din vase ornamentate cu linii paralele și în val. Materialul acesta se aseamănă ca pastă și ornamentare cu cel dela Dinogetia. El aparține epocii prefeudale târzii.

Spre Apus de castrul nr. V (Gr. Tocilescu) s'au adunat la cercetarea terenului mai multe cioburi, care după tehnica lucrului, pastă și formă au aparținut populației locale din epoca Latène.

Căstrul nr. V (Gr. Tocilescu) din pământ. În interiorul incintei s'au găsit hârburi lucrate din pastă neîngrijită. Toate fragmentele provin din vase-borcan caracteristice epocii prefeudale.

Castrul nr. VI (Gr. Tocilescu) din piatră. Lângă valul de piatră la aproximativ 1 km. spre Est de dealul Ghermelelor se observă rămășițele castrului. În interior s'au cules puține fragmente ceramice, care totuși prin pastă și ornamentare sunt caracteristice epocii prefeudale târzii. Ornamentarea lor constă din linii orizontale paralele. De remarcat faptul că liniile în val sunt foarte rare.

Castrul din piatră nr. VII (Gr. Tocilescu) din spatele valului de piatră. Numărul redus de fragmente găsite documentează aceeași epocă ca mai sus.

Pe panta estică a văii lui Nică Popa s'a descoperit, în imediata apropiere a valului de piatră, o așezare civilă de dimensiuni reduse. Aceasta era străjuită din trei părți de râpe, iar față de restul dealului stațiunea fusese despărțită printr'un șanț de apărare.

Pe locul numit Acsandemir Tabiasi se află castrul din piatră nr. VIII (Gr. Tocilescu). Din mulțimea de fragmente adunate pe platou și din interiorul incintei cele mai multe aparțin epocii prefeudale târzii. Câteva documentează epoca Latène și pe cea romană. În jurul castrului constatăm că a fost o întinsă așezare civilă. Resturile peretelui de Est al castrului au fost săpate de localnici. Actualmente pe locul învecinat vechiului zid zac blocurile care făcuseră parte din temeliiile lui. Peretele era construit din piatră fără legătură cu mortar. Între aceste blocuri de calcar s'a descoperit unul pe care se păstrează resturile unei inscripții dăltuite în limba slavonă. Cuprinsul ei tradus în românește este „...pe Greci în anul 6451 [adică 943 al e. n.] ... pe Dumitru...” Blocul cu inscripția a fost adus la București spre a fi studiat (Fig. 1).

Așezarea civilă pomenită mai sus se extinde și pe boturile de deal dinspre Est.

Pe panta vestică a Văii Zenovei se găsesc rare urme de viețuire din epoca târzie a ocupației romane.

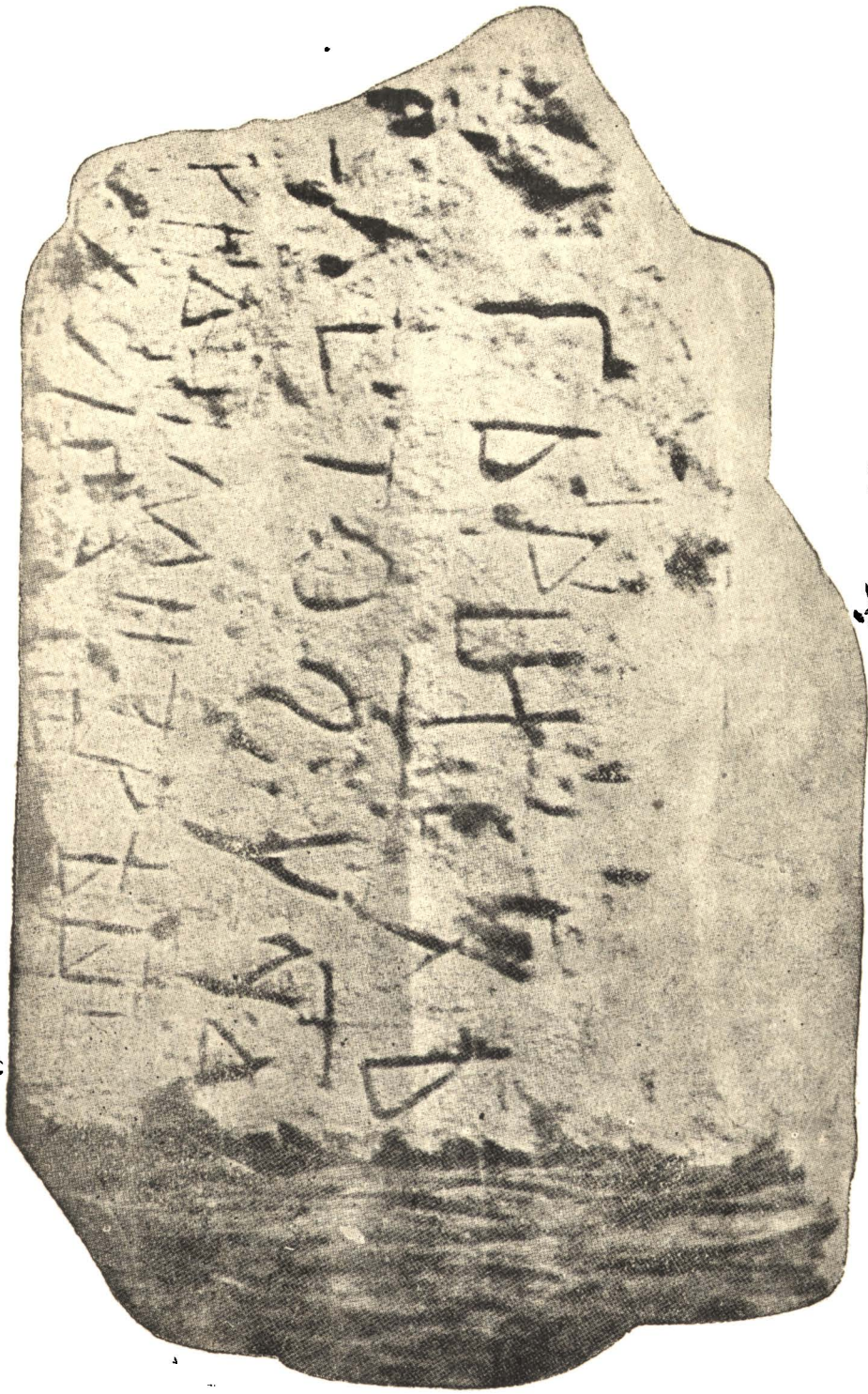

Fig. 1. — Inscriptie slavonă din anul 943.

La gura văii amintite, în dreptul baracamentelor dela km 13 al Canalului pe un teren vast se găsesc extrem de numeroase fragmente ceramice. După pastă-formă și ornamentare se pot deosebi mai multe epoci. Unele aparțin epocii Hallstatt, altele Latène-ului și în sfârșit majoritatea sunt din epoca stăpânirii romane.

În carierele de humă, foste ale lui Ion Țugui, din apropierea orașului Medgidia, unde acum 17 ani se descoperise un depozit de obiecte de bronz, nu s'a găsit nicio urmă de caracter arheologic.

În cuprinsul șantierului Fabricii de Ciment, din spre Apus de orașul Medgidia, în afară de o așezare din epoca migrațiunii popoare-

POARTA ALBA: Vas de lut descoperit în movila funerară.

DOROBANȚU NOU: Vas descoperit în așezarea greco-romană.

lor, s'au găsit câteva morminte din epoca romană și o groapă cu material ceramic, care, probabil, aparține epocii neolitice.

Aproape de gara Dorobanțu s'a descoperit o carieră antică de piatră. Datorită unei râpe săpate de ape a ieșit la iveală o parte dintr'o suprafață de exploatare. Cariera datează, după părerea noastră, din sec. XI-XII.

Resturi din așezarea antică din epoca greco-romană se află și în dreptul km 31 al Canalului. În acelaș loc s'au găsit câteva morminte antice și un fier de plug.

Pe locul unde va fi construită gara Dorobanțu Nou, resturi de așezare antică. În cursul săpăturilor efectuate de muncitorii C.F.R. s'au tăiat temelii de construcții din epoca greco-romană. Pe lângă ceramica de caracter roman s'au găsit două vâscioare mai vechi și câteva rășnițe (unele de caracter vechi și altele circulare).

Castrul nr. XV (Gr. Tocileșcu) se compune din două incinte alăturate, de formă patrată. În amândouă s'a cules material ceramic din epoca prefeudală târzie. Este demn de semnalat un topor de piatră

fragmentar, cu gaură de înmănușare, de caracter târziu neolitic, topor care s'a descoperit în interiorul castrului mic.

Pantele dealurilor din jurul castrului nr. XV sunt presărate cu material ceramic care ne documentează o așezare civilă din aceeaș epocă din care datează fortificațiile.

Pe o mică ridicătură de pământ între gara Dorobanțu și punctul de intersecție al valului cu șoseaua Cernavodă-Constanța, s'au descoperit fragmente de crani omenești și câteva cioburi din epoca migrațiunii popoarelor.

În urma cercetărilor făcute la fața locului, informația despre descoperirea unei inscripții în cuprinsul carierelor de piatră dela Siminoc s'a dovedit a fi eronată.

Mai spre Nord de Poarta Albă, traseul Canalului a trecut prin valul mare de pământ, pe o lărgime de 30 m. Cercetând cele două profiluri rezultate s'a găsit în cel vestic la 1,75 m adâncime, un fragment ceramic. El provine din marginea unui vas care după formă și pastă aparține epocii romane târzii sau chiar începuturilor epocii bizantine.

Între cimitirul satului Poarta Albă și valul mare de pământ se găsește la suprafața terenului numeroase cioburi din epoca migrațiunii popoarelor.

În orașul Poarta Albă s'au cules destul de multe fragmente din vase de lut, de dimensiuni reduse. Unele aparțin epocii Latène.

La 300 m Nord de valul mare de pământ, se pot aduna fragmente ceramice din epoca migrațiunii popoarelor și altele de caracter mai vechi.

Spre Nord-Est de punctul trigonometric Alacapu, lângă valul mare de pământ se găsește resturile castrului nr. 15 (Gr. Tocilescu). Materialul ceramic aparține începutului celei de a doua jumătăți a mileniului I al e. n.

Depe locul „La suta”, N-E de satul Galeșul s'a adunat material ceramic, ce pare să aparțină epocii dinainte de ocupația romană.

La cca. 3 km N-E de satul Galeșul, pe versantul răsăritean al văii Nazarcea, pe o ridicătură de pământ, se găsește numeroase fragmente de amfore și de străchini, bucăți de olane și pietre. Materialul arheologic aparține epocii stăpânirii romane.

Locul numit „Cenușărie” din hotarul satului Galeșul se află pe versantul apusean al văii Nazarcea. Pe o întindere destul de mare terenul pare presărat cu fragmente ceramice de diferite mărimi și forme. Așezarea aparține epocii stăpânirii romane.

La vreo 200 m spre Nord de locul „Cenușărie” în preajma fântânii grupului de clădiri din valea Nazarcea, se găsește urmele unei așezări civile din epoca migrațiunii popoarelor.

Pe creasta dealului care desparte carierele de piatră dela Ovidiu de valea Nazarcea se găsește un șir de tumuli funerari antici.

Pe malul lacului Mamaia a fost atinsă din plin o așezare din epoca romană târzie. Dela muncitori s'au adunat două opaițe din lut și un vas din acelaș material. Printre bolovanii ce provin din temelile construcțiilor antice, asvârliți pe maluri, s'au găsit o bază de coloană

lucrată din calcar și un fragment dintr'o măsură de capacitate romană, lucrată tot din piatră.

Spre Sud-Est de construcțiile orașului nou Năvodari, la o distanță de aproximativ 150 m, s'au adunat cioburi din epoca orânduirii comune primitive.

În regiunea viilor dela Năvodari s'a descoperit un instrument fragmentar din silex, care aparține probabil epocii neolitice.

Spre Nord-Vest de Năvodari la o distanță de câțiva km pe o peninsulă înconjurată de apele lacului Tașaul, se află resturile unei așezări omenești din epoca greco-romană. La suprafață material ceramic numeros.

Localitatea Sibioara era cunoscută prin resturile unei așezări descoperite chiar pe aria satului. Cercetând toate peninsulele dealungul malului lacului Tașaul am mai descoperit resturile unor alte așezări. Una e situată pe o peninsulă ce se află spre Est de sat. Judecând după fragmentele ceramice, ea aparține probabil neoliticului.

La aproximativ 1,5 km Est de Sibioara, pe o pantă mai lină a dealului, în spre lac, fragmente ceramice din epoca migrațiunii popoarelor.

Din punct de vedere arheologic zona Canalului Dunăre-Marea Neagră se poate împărți în două părți:

- a) Dela Dunăre până la gara Dorobanțu.
- b) Dela gara Dorobanțu până la Mare.

În primul sector sunt prea puține șanse să se facă descoperiri arheologice, deoarece el va străbate valea Carasu, care până acum câteva zeci de ani nu era decât un lanț de bălți. Descoperiri se pot face în acest sector numai în cursul lucrărilor adiacente (în carierele de piatră și la construirea noilor orașe Cernavoda și Medgidia).

Mai însemnat este cel de al doilea sector. În cuprinsul lui Canalul străbate în două locuri valul mare de pământ și se îndreaptă spre Nord-Est. Descoperiri arheologice se pot produce în orice moment atât în cursul săpăturilor cât și în cadrul lucrărilor adiacente.

II

În ziua de 28 Aprilie 1950 am început săparea unei movițe, situată lângă punctul de control al șoselei orașului nou Năvodari. Înălțimea moviței era de 1,45 m, diametrul ei 23 m. Încă dela primele cazmale am rămas surprinși văzând că movița este formată din straturi de cenușe, care conțineau ca unice vestigii „arheologice” fragmente de vase, cești de cafea, și de lulele turcești. Imediat am luat contact cu câțiva Turci bătrâni din comună și din satul apropiat Valea Neagră întrebându-i dacă nu cunosc modul în care s'a format această moviță. Ni s'a spus că Turcii aveau până acum câteva decenii obiceiul să ingrămădească într'un singur loc cenușa provenită dela mai multe gospodării. Am continuat totuși să facem o secțiune în moviță până în sol, găsind numai straturi de cenușe.

Credem totuși că această cercetare nu este lipsită de valoare, în-

trucât lămurește geneza unui mare număr de movile situate în preajma satelor din Dobrogea, sate care au fost locuite de Turci.

Continuând cercetările noastre ne-am deplasat la Poarta-Albă pentru a face sondajii într'o movilă funerară, care urma să fie tăiată parțial de traseul Canalului.

Movila este situată la câteva sute de metri V de satul Poarta Albă, la intersecția Canalului cu drumul Poarta Albă-Nisipari. Ea are un diam. aprox. de 63 m și o înălțime maximă de cca. 3,60 m. În timpurile mai recente a fost folosită drept cimitir de populația turcească a satului (v. fig. 2).

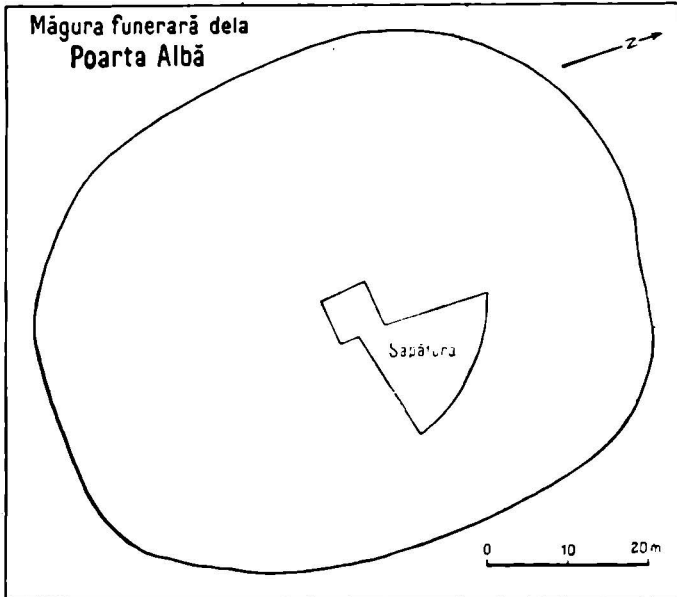

Fig. 2.

Săpăturile au început în ziua de 5 Mai și au durat până la 21 Mai. Am început prin săparea porțiunii indicată pe plan, ajungând până la sol. În toată porțiunea nu am găsit decât un vas de lut fragmentar de factură primitivă, care ar putea fi datat cu aproximație la sfârșitul epocii neolitice, și un fragment mai mare dintr'un vas roman târziu.

În a doua etapă a lucrărilor am procedat la săparea unei suprafețe de 7×6 m, situată la centrul movilei. În această suprafață săpăturile au mers până la adâncimea de 6 m. Între $1,80 \times 2,35$ m s'au găsit blocuri de piatră de diferite mărimi, care par a fi făcut parte din construcția unui mormânt mai mare. Așa cum se găseau, pietrele erau deranjate. Continuând săpătura, am găsit la adâncimea de 4,35 m conturul unei gropi, de formă romboidală, care se detașa clar în lutul galben. Am săpat și această groapă până la 6 m, unde am dat de fundul ei. Pe fund mai erau așezate două pietre mari, care făcuseră

parte din construcția mormântului. În afară de acestea, groapa nu conținea nimic.

Părerea noastră este că movila a conținut un mormânt antic cu o construcție din blocuri de piatră nefasonate, așezate unele peste altele, fără legătură de niciun fel. Acest mormânt — așa cum se întâmplă adeseori — va fi fost jefuit încă din antichitate. Menționăm că în peretele de N al săpăturii dela centrul movilei s'a putut observa conturul unei gropi mari, care coboară din vârful movilei până aproape de fundul ei. Va fi fost aceasta groapa jefuitoarelor ?

Tot în această suprafață, am găsit la diferite adâncimi fragmente ceramice dela începutul epocii migrațiilor și câteva mici fragmente de oase omenești. Câteva funduri de amfore găsite tot aici par a data însă dinainte de era noastră.

Vedem dar că problema movilei dela Poarta Albă nu este încă complet lămurită. Este posibil ca ea să mai conțină și alte resturi arheologice, dar dimensiunile ei uriașe nu ne-au permis să o săpăm în întregime.

Eugen Comșa, Dorin Popescu
